

Per causa de certs crims per aquells perpetrats e comeses. Notícies, sancions i càstigs dels perseguits per la justícia valenciana al segle XV

Per causa de certs crims per aquells perpetrats e comeses. News, sanctions and punishments of those persecuted by the valencian justice in the XVth century

ALBERTO BARBER BLASCO
albertobarberblasco@gmail.com
Universitat de València

Resum: Quins conflictes quotidians s'originaven a la València del segle XV? Qui eren els malfactors que actuaven al marge de la llei i trencaven la convivència? De quina manera eren castigats? Aquestes són algunes de preguntes que volem respondre a través de la nostra proposta. El nostre objectiu serà mostrar les notícies, sancions i punicions que atesten homicidis, furts, bruixeries, assalts de camins i altres pràctiques delictives que es produïen dins de les immediateses geogràfiques de la ciutat de València i, fins i tot, de més enllà del regne. El treball es basteix a partir d'algunes mostres conservades en diferents registres documentals com són, d'una banda, els llibres de comptes de la claveria comuna de la ciutat de València i, d'altra banda, els llibres de comptes i de cèdules del Justícia Criminal. Gràcies a aquestes fonts, podrem donar a conèixer alguns dels personatges que protagonitzaven aquestes malifetes i el seus estils de vida.

Paraules clau: conflictivitat social, justícia, criminalitat, Justícia Criminal

Abstract: Which cotidian conflicts were originated in the XVth century in Valencia? Who were the criminals that acted outside the law and break the convivence? How they were punished? These are some cuestionones that we want to respond with our propose. Our objetive will be to show the news, fines and punishments that testify fights, sorcery, path's raiders and other criminal practices were produced in the Valencia's geographic sorroundings, even outside of the Valencia's kingdom borders. Our reserach will be di dit showing different sources registers as the account books of the city and the account and diligences books of the Criminal Justice. Thanks to these sources we will be able to make known some of the Characters who were the protagonists of these misdeeds and their lifestyle.

Keywords: social conflict, justice, criminality, Justícia Criminal

* Aquest article és fruit de la participació al Congrés Virtual Internacional *Proscrits, marginats i minories a la Corona d'Aragó (ss. XV-XVIII). Textos i vides*, el qual s'emmarca dins del projecte d'investigació *Biografías marginales: violencia, sexo, género e identidad. Edición y análisis de fuentes documentales valencianas de la Época Foral* (PGC2018-097011-B-I00) atorgat pel Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades del Gobierno de España.

DATA PRESENTACIÓ: 04/11/2020 ACCEPTACIÓ: 15/11/2020 · PUBLICACIÓ: 10/12/2020

1. Introducció

L'estudi d'aspectes que fan referència al món judicial i en concret a la delinqüència en època medieval formen part d'una línia historiogràfica consolidada des dels anys vuitanta ençà. Una temàtica que s'ha vist complementada mitjançant l'apropament cap aquest camp des d'un enfocament abordat a partir de diferents branques d'estudis: des de la història del dret passant per la història de les institucions o de la violència, com també mitjançant estudis antropològics i sociològics. Amb l'objectiu d'aprofundir en el seu estudi aquesta imbricació interdisciplinària de la delinqüència ha obtingut molt bons resultats entre la historiografia italiana i francesa (Segura 2003).

Per al cas de València, els estudis que han abordat aspectes de la delinqüència també han estat tractats per a la segona meitat del segle XIV (Narbona 1987) per a finals del segle XV i inicis del XVI (Pérez 1990). El seu estudi ha estat possible gràcies a la prolífera conservació de fonts documentals als arxius valencians que han facilitat la tasca per al desenvolupament de la seua investigació (Narbona 2005). Per al nostre cas, les aportacions documentals que aportarem en el present treball fan referència al primers i mitjans anys del segle XV. La documentació emprada que hem fet servir procedeix de tres tipus de fonts diferents: d'una banda, fonts que fan referència a la correspondència expedida per l'administració municipal com són les lletres missives; fonts de caràcter fiscal com són els registres de Claveria Comuna; i fonts produïdes per l'àmbit judicial com són els llibres de cèdules i els llibres de comptes del Justícia Criminal. Mitjançant aquestes fonts podrem apropar-nos a l'atmosfera que es respirava a inicis del segle XV a la capital del regne, coneixerem alguns exemples que ens mostraran fins on arribava l'interès dels dirigents de la ciutat en perseguir als malfactors i, per últim, esbossarem alguns trets característics de la vida d'un dels membres pertanyents al cos judicial del municipi.

2. Una ciutat avalotada. València a principis del segle XV.

Els primers anys que encetaren la centúria del quatre-cents al regne de València i a la seua capital es caracteritzaren per ser un període tumultuós en matèria política. Durant aquests moments la ciutat de València va viure una etapa de guerres internes protagonitzades pels principals caps de diferents famílies nobiliàries. Aquest fenomen va ser conegut sota el terme *guerra de bàndols*, un fenomen que no implicava només a la noblesa, sinó que es feia permeable a les altres capes socials mitjançant els sistemes de solidaritats que els feia partícips, involucrant de manera directa tant a membres del mateix llinatge fins a parents, veïns, amics, servidors i criats (Narbona 1987: 86). En matèria econòmica la ciutat de València destacava per viure un període de bonança que ja portava manifestant-se des de finals del Tres-cents i que, sumat a l'expansió cultural, es manifestà amb el terme segle d'or valencià a la definició del segle XV per al regne de València.

Encara que ara, a la primera dècada del segle XV, una de les principals preocupacions dels jurats de la ciutat de València era detenir els enfrontaments d'aquests llinatges en forma de bàndols, ja que la seua presència dins la ciutat feia que s'incrementaren les malifetes i els delictes produïts a l'interior de les

seues muralles. Una bona mostra d'açò es palesa en una de les missives que els jurats li escriuen al rei Martí el 25 de febrer de 1401¹, on l'advertien que «alcunes notables persones caborals de les bandositats les quals a present són en la ciutat»,² i per aquest motiu s'explicava que en situacions com aquestes «los delictes e malefics són molt freqüentats e les punucions són poques». Una situació que els jurats de la ciutat denunciaven donada la nombrosa quantitat de «grans latrocinis, furts e mals qui són més ara que en temps passats freqüentats en la dita ciutat». A més, com a conseqüència d'aquest fenomen alguns crims que van ser cridaners per als dirigents municipals no pogueren ser castigats amb contundència, com fou el cas d'un «un home molt de mala fama apellat Martí Garcia, àlies correger», culpats d'haver assassinat a un capellà de bona fama i d'haver comès una sèrie de furts que després va confessar. Però, com veurem, a partir de les diferents missives que tractaren aquest assumpte particular sembla que el cas fou cessat aparentment sense que el delinqüent fora castigat. Una decisió que a ulls dels jurats no els semblava massa encertada per la qual cosa li fan saber al rei que com ell, «quí sots font emanant de justícia e cap d'aquella», esperaven que davant un cas com aquest es portara a terme la «punició e càstich» corresponent «dels delinqüents e a exemple e terror dels altres».

Aquest episodi descriu a la perfecció l'atmosfera que es respirava a la capital del regne donada la presència d'aquestes famílies nobiliàries enfrontades i que, a més, ens presenta de primera mà les conseqüències que comportava. Aquests esdeveniments on es manifestaven de manera oberta els enfrontaments entre diferents llinatges nobiliaris propiciaven un clima d'inseguretats, incertesa i delinqüència en el qual es podien cometre crims, com pogué ser un assassinat, i sortir a primera cop d'ull exculpat de tot càrrec. Encara que aquest personatge, «Martí Garcia, àlies correger», no apareix només mencionat en aquesta lletra ja que posteriorment apareixen diverses referències que ens parlen del seu cas.

Una dies abans d'escriure al rei els jurats expediren altra carta el 19 de febrer adreçant-se al missatger Francesc de Fluvià i a misser Joan Mercader, advocat pensionat de la ciutat. En aquesta altra lletra els jurats assenyalaven que des de fa un temps «son en excés creximent los furts, homeys e mals que s fan en aquesta ciutat», d'entre els quals apareix el dit Martí Garcia denunciat per un furt del qual sabem que, a més, no el féu en solitari sinó amb la col·laboració de còmplices, de manera que els jurats «per saber aquesta veritat és acordat que sia suposat a turments» per conèixer la identificació de la resta d'implicats.³

Tornat al 26 de febrer, els jurats enviaren altra lletra ara dirigida a misser Marià Castelló, vicescanceller del rei, a qui informaren sobre el dit Martí Garcia «el qual és ja confés per sa pròpia boca e confessió e és caboral ladre e diu-se que s cap de molts furts».⁴ En aquesta situació ja no només tenim constància de la confessió del suposat lladre, també ens ratifiquen que el dit Martí Garcia era el cap principal de

1 Per veure la lletra sencer vegeu el document 1 annexat.

2 AMV, *Lletres Missives*, g³ – 9, fols. 91v.

3 *Ídem*, fol. 91r.

4 *Ídem*, fol. 92r.

diferents operacions de sostracció, encara que la informació que als jurats els interessava conèixer era la identificació dels altres implicats. Però, quan sembla que ja tenien la situació idònia per conèixer qui eren els altres còmplices sorgí un problema encara al segle XV com fou el xoc entre els diferents tribunals. En aquest cas, per un costat, tenim al governador com a representant dels interessos reials, i d'altra banda, al Justícia Criminal com a representant dels interessos de la ciutat (Narbona 1987: 37). Aquesta topada entre jurisdiccions estigué vigent en el cas de Martí Garcia quan, després que «lo consell suposar aquest a turtura per haver d'aquell alcun sentiment d'aquestes coses e qui són sos còmplices se'ns avisa que és estada presentada al concell una reservació reyal» que atemptava en paraules dels jurats «contra nostres furs e privilegis» i que, com a conseqüència, el cas del dit Martí Garcia «és estat recorregut al governador», cominant al Justícia Criminal que acate la dita reservació «sots pena de .V. mil morabatins». Com a resposta, els jurats de la ciutat es dirigeixen al vicescancerler demanant «afectuosament que la dita letra translat de la qual vos trametem vos plàcia revocar, e d'ací avant no fer semblant letra o menys remissió, cor aytal ladre qui és confés e encara convicte dels furts no déu ésser sostingut».

Aquest xoc de jurisdiccions feia minvar l'eficàcia de l'aparell judicial com veurem en altra lletra missiva novament dirigida a Francesc de Fluvià i a misser Joan Mercader. En aquesta lletra, els jurats demanen «que decontinent haiats revocació de la dita reservació»,⁵ ja que per culpa d'aquestes intrusions entre tribunals es posava en perill la investigació que s'estava duent a terme sobre la situació dels còmplices d'en Martí Garcia, al legant per boca dels jurats que «segons sentim ha molts còmplices e ja n són fugits alguns». A més, en aquesta carta se'ns revela nova informació sobre l'assassinat comès per Martí Garcia com és la identificació de l'individu a li va llevar la vida, de la qual se'ns diu que era un «capellà simple e de bona condició apellat Oliver», qui a més era parent del missatger Francesc Fluvià.

El final d'aquest cas tingué un resultat incert ja que en l'última notícia que ens parla sobre Martí Garcia fou de l'11 de març de 1400 en altra missiva dels jurats novament dirigida a Francesc Fluvià decebut perquè «no havem haüt recapte de la revocatòria de la remissió d'en Martí Correger per molt que us n'aiam escrit»,⁶ un final on el pitjor parat fou la ciutat al no poder imposar la seua jurisdicció, on enlloc «de reportar a la ciutat gran honor, e del contrari, gran desonor e gran minva».

A partir d'aquestes lletres s'ha pogut constatar alguns dels motius que definien a la capital del regne com una ciutat avalotada, on diferents factors com eren la delinqüència i la presència de bàndols a l'interior de València no sempre havien d'estar deslligades, al contrari, sovint aquestes guerres entre els principals llinatges activaven les solidaritats que feia partícips a nombroses persones de diferents classes socials i oficis a decantar-se per donar suport a un bàndol o a altre en funció de les seues vinculacions o lligams entre les diferents famílies que caminaven juntes per una mateixa causa o programa de cada partit patrici (Narbona 1995: 166). Alhora, la inestabilitat política que creava la presència d'aquells membres que eren conegut per pertànyer a un bàndol o a altre fomentava un clima d'incertesa idoni a

5 AMV, *Lletres Missives*, g³ – 9, fol. 92v.

6 AMV, *Lletres Missives*, g³ – 9, fol. 97v.

través del qual pogueren dur-se a terme nombroses malifetes, com foren furts, baralles o assassinats, delictes que tot i tenir un fort ressò entre els membres de l'administració municipal que esperaven poder resoldre escaparen a les mans de la justícia urbana. Una vegada resoltes les guerres internes entre famílies nobiliàries, la seguretat i la persecució dels delictes a l'interior de la ciutat fou més eficient. D'aquesta manera, amb l'establiment de l'ordre i la pau social es garantia que el tràfic de mercaderies fora estable i continu, un tret necessari per garantir que la ciutat poguera prosperar econòmicament.

3. La llarga ombra de la Justícia.

Altra forma en què la pau urbana era pertorbada i que alhora afectava als interessos de la ciutat eren els assalts que patien la gent que destinava el seu esforç a dur mercaderies abastir d'aliments la ciutat de València. Quan els assalts es produïen, ja foren per terra o per mar, amb la finalitat de capturar o d'endur-se el subministrament s'estava atacant directament a la manutenció de la mateixa ciutat i als seus interessos econòmics, ja que la ciutat destinava una part de les despeses municipals per tal d'abastir-se de productes, ja foren de les viles pròximes a la capital o de més enllà de les seues fronteres, destacant les importacions per via marítima de blat procedent de les costes sicilianes, andaluses, nordafricanes, rosselloneses, entre altres. Com per via terrestre, tot i que de manera més modesta, de les parts d'Aragó i Tortosa (Rubio Vela 2002: 96) finançades pel Consell de la ciutat.

Aquest segon cas s'ha pogut constatar a partir del registre de les despeses de la Claveria Comuna. En concret trobem un assalt produït a inicis del setembre de 1429 contra un pastor i el seu macip que procedien de la ciutat d'Albarrasí, poc després d'haver «portats alguns bestiar de moltons» a la ciutat de València i d'encetar el camí de tornada⁷. Mentre el pastor «Johan Ferràndiz»⁸ i el seu macip tornaven cap a Albarrasí «per lo camí real qui va a Murvedre» junt amb els diners que reberen «per cor e intenció de portar més bestiar» a València eixiren al seu encontre «certs hòmens malfeytors els quals prengueren e robaren al dit pastor la dita quantitat de moneda» i, a més, els tragueren del camí «per intenció de dampnificar aquells en lurs persones». Però, com ens assenyala el document «per voluntat de nostre Senyor Déu» aquest assalt va arribar «a orella del Justícia e hòmens de Maçamagrell» els quals «virtuosament e valerosa cobraren a lurs mans los dessús dits pastor e macip d'aquell» i, tot seguit, detingueren als assaltants en el «loch de Bétera hon se reculliren». Resolt el cas, el consell de la ciutat valorava la situació ocorreguda com un episodi intolerable, ja que tots aquells que «qui porten vitualles» a la ciutat «deven ésser ben tractats» amb la garantia de poder «venir e tornar-se'n salvamet en lurs parts».

Aquest episodi ens diu diferents coses alhora: d'una banda, l'actuació d'assaltants de camins ens està dient que existien unes rates de tràfic de mercaderies vers la ciutat de València.; d'altra banda, ens està parlant d'un estil de vida com era el del assaltants de camins que durant la Baixa van definint-se cada vegada més. En aquest cas, els assaltants opten per saltejar al pastor i al seu macip durant la seua tornada

⁷ Vegeu el contingut íntegre de la despesa al document 2 annexat.

⁸ AMV, *Claveria Comuna*, O-12, fols. 115v-116r.

cap a Albarrasí portant amb ells la bossa de diners que seria utilitzada per a comprar més caps de moltó amb la intenció de seguir proveint a la capital. L'objectiu d'aquests malfactors fou l'obtenció dels diners en efectiu, possiblement perquè d'aquesta manera s'estalviaven haver de maniobrar com a intermediaris d'aquests cap de moltons per revendre'ls o per no poder consumir-los en pocs dies. D'aquesta manera, la finalitat d'aconseguir directament el producte monetari els permetria després efectuar un repartiment del botí més operatiu.

Pel que fa al caràcter d'aquests assaltants el document no ens especifica gran cosa, no coneixem ni els noms ni el número de membres que conformava aquest grup, només coneixem la definició que des de l'administració se'ls atribueix amb l'apel·latiu d'«*hòmens malfeytors*». Aquests malfactors pogueren haver sigut des d'una banda organitzada i estructurada a simplement un conjunt de persones que es veieren arrastrades a adoptar aquest estil de vida, ja fora de manera contínua o ocasional, després d'una possible davallada socio-econòmica del seu nivell de vida. Tot apunta a que aquest grup de delinqüents responguera més a aquesta segona premissa, ja que tampoc se'ns especifica cap membre principal o cap superior. Aquesta adopció de pràctiques furtives i d'assalt serien enteses com una conseqüència del procés de marginació i criminalització de les conductes (Córdoba 2004: 302).

Altres temes que criden l'atenció en aquestes despeses de la Claveria Comuna foren algunes despeses que s'empraren per perseguir a presumptes implicats en pràctiques diabòliques que arribà a oïts del Consell. En concret, es tractaren d'unes despeses realitzades per investigar un cas on se'ns informa de la invocació d'un dimoni. A finals de l'Edat Mitjana la figura del dimoni i de la demonologia estaven relacionades amb l'aparició de les heretgies als Països Baixos i l'Europa central que sovint utilitzaven argument per tal de perseguir aquestes pràctiques. És per això que a partir del segle XV es duen a terme aquestes caceres de bruixes (Muchembled 2000). En concret, aquest cas ens parla de les despeses realitzades un 23 de març de 1428⁹ als escuders Martí Cossari i a Ginís Martí perquè aquests realitzaren un viatge «vers les parts de Tortosa e en lo principat de Cathalunya» a la recerca de dues dones que foren trobades a Ulldecona sobre «qui s' deya ésser inculpades e participants de l'leig, horrible e abovinable crim e de gran offensa a la maiestat divinal del engüent d'un demoni endiablant apellat lo boch de Biterna». Però, després d'haver sigut portades a la ciutat de València i d'haver «feta gran indagació e examen» sobre el dit cas. Finalment, les dues dones van ser absoltes de tota culpa. Tot sembla que els principals instigadors en dur a terme aquesta investigació van ser dos presoners, descrits com «dos tacanys», els quals van ser castigats a rebre «bons açots» després de jactar-se.

El més interessant de la informació que emanava aquesta despesa és que les inculpades en aquest tipus de crim que atemptava contra l'autoritat divina foren dones, ja que aquestes pràctiques havien estat quasi sempre relacionades amb els homes. Aquesta visió era la postura teològica que des d'època de Tomàs d'Aquino l'Església va adoptar durant molts segles (Schmitt 1992: 22-27) A les dones, en canvi, se'ls associava estar més vinculades amb experiències com el curanderisme o endevinació a les que la gent recorria sobretot quan els seus fills estaven malalts (Narbona 1998: 102). Però, al territori valencià,

9 Vegeu el document 3 annexat.

la misogínia que desprenien els escrits dels autors coetanis associaven més aquestes pràctiques a les dones en general. A l'obra de l'*Espill* de Jaume Roig, l'autor en la seua narració descarrega sobre les dones qualificant-les a totes elles com a servidores i adorades del dimoni (Narbona 1998: 103-104). Als sermons de sant Vicent Ferrer el termes com *adevins* i *adevines*, *fetillers* i *fetilleres*, *conjuradors*, *nigromàntichs*, *sortillers* i *sortilleres*, *invocadors de diables* són atribuïts tant a homes com a dones sense que un predomini clar d'un sexe o altre. Les obres coetànies del moment posen de manifest la popularitat entre el sexe femení a l'hora de realitzar aquestes pràctiques, encara que als registres conservats no existeix un predomini clar d'un sexe sobre l'altre (Narbona 1998: 95).

A penes dues setmanes després, l'11 de maig del mateix any, tornem a trobar a les despeses de la Claveria Comuna altre cas quasi idèntic.¹⁰ Aquest, a diferència de l'anterior, fou protagonitzat només per homes que va acabar amb un final diferent al de les dones anteriors. En aquesta despesa se'ns diu que un tal Joan Galiana fou «sentenciat a mort corporal per suspendi»¹¹ junt a un moro anomenat Gua i cert nombre d'homes dels quals no se'ns especifica ni el nom ni el número. La causa d'aquesta sentència fou per motius força semblants a l'anterior cas, en concret, per haver sigut «inculpats que ab certs engüents fahien de grans malefics tocants lo fet d'un diable endemoniat apellat lo boch de Biterna». En aquest segon cas, la implicació d'un musulmà en aquest tipus de pràctiques augmentava les possibilitats d'una sentència a mort, ja que aquest rituals diabòlics van estar vinculats amb la tradició judaica i islàmica i els seus seguidors com a adoradors de dimonis (Eimeric 1996: 82-83). I més en concret, en el regne de València, la nombrosa presència de mudèjars i després moriscos es va relacionar amb les pràctiques d'invocacions i control dels dimonis per part d'aquests (Knutsen 2008: 27-29).

4. Marcat en la memòria. El cas de Paiporta i l'incendi de 1447.

Dels nombrosos crims i delictes quotidians que pogueren realitzar-se a qualsevol ciutat medieval, al regne de València hi va destacar un molt concret. Aquest episodi estava lligat al conegut gran incendi de 1447, un fet que tingué tanta repercussió que queda fins i tot gravat en la memòria col·lectiva de molts valencians i valencianes del moment. En aquest crim del 26 de febrer de 1447 es van veure implicats «Genís Ferrer, que havia segut jurat l'any anterior, juntament amb uns tals Piera, Gaçó (mosso d'aquest últim), un esclau d'en Genís i altres sis homes havien entrat armats a una casa de la present alqueria i havien matat allí a la viuda de Joan Alfonso i a tres dels seus fills» (Fajardo & Faus 2019: 6). D'aquest crim només romangué una única supervivent, la filla menor de tretze anys qui va aconseguir salvar la seua vida amagant-se sota el llit. Dues setmanes més tard, el 15 de març, foren condemnats quatre de les persones que foren implicades en aquest homicidi a excepció del suposat principal instigador, Genís Ferrer, qui va fugir de la capital del regne, però, enlloc d'ell fou castigada la seua esposa, qui també va estar assenyalada per algunes fonts literàries i documentals del moment com la principal inductora d'aquests assassinats.

¹⁰ Vegeu el document 4.

¹¹ AMV, *Claveria Comuna*, O-10, fols. 178v-179r.

El ressò d'aquest ajusticiament es palesà també mitjançant una lletra enviada per Cristòfol de Montblanc a Pere Tallada, canonge de Tarrassona, on es descriu l'espectacle punitiu que seguí el següent orde: «la muller del dit Genís Ferrer rocegada e degollada, e los dits Catiu, Gaçonet e Peret rocegats, degollats e squortats, e lo dit Moço tan solament penjat». Coneguda la notícia entre la gent que pul·lulava per la ciutat de València volgué esta present davant aquelles execucions, la qual fou tan nombrosa que, segons continua aquesta lletra «No us poria scriure de la molta gent de hòmens fon a veure aquesta exequció, la qual és stada axí gran e rigorosa en aquesta ciutat que no és en memòria de hòmens» (Vila Medinyà; Sierra Valentí 2014: 607).

La venjança d'en Genís Ferrer no tardà en manifestar-se, al dia següent de l'ajusticiament de la seua dona i els seus col·laboradors, la mateixa lletra apunta que el dit Genís Ferrer esdevingué l'artífex del famós incendi produït al mercat de la ciutat de València que va provocar la destrucció de nombroses cases i tallers. Després d'aquella catàstrofe l'administració municipal va haver de fer un gran esforç econòmic per dur a terme més d'un centenar de reformes urbanístiques (Garcia Marsilla & Ferragud 2016). Aquest incendi no romangué com un cas aïllat sense transcendir, al contrari, les despeses anotades als llibres de la Claveria Comuna bé ho manifesten. L'11 de maig de 1448 els jurats realitzen tres derrames relacionades amb l'incendi: en primer lloc, entreguen 1.100 lliures i 12 sous perquè «sien donats e pagats a les persones desús scrites per los dans que han rebut en lo cremament del foch fet en lo mercat»;¹² en segon lloc, gasten 175 lliures, 19 sous i 6 diners «per cercar e investigar qui a havia mes lo foch en lo mercat de la dita ciutat com també en «provesió de menjar e beure d'en Francesch Ferrer, d'en Pere Jordà e d'en Galveran Cirera, qui eren preses en l'archiu veill e en les torres de la sala ab una sclava d'en Genís Ferrer, los quals eren denunciats per rahó del dit foch».¹³ I per últim, realitzen unes «despeses que són stades fetes per causa de investigar, cercar e saber qui havia mes foch en lo mercat de València en l'any M CCCC XXXXVII per ço que fossen punits e castigats los que fet ho havien com la cosa fos molt abominable estranya de que era necessari, si possible era, encercar ab sobres de treball e despeses saber la veritat, punir e castigar los malfaytors segons lo cas requeria com axí fos provehit per consell celebrat en la dita ciutat a XVI de març de l'any M CCCC XXXXVIII».¹⁴ D'aquestes despeses destaquem la segona i la tercera on s'apunta, per una banda, la possible col·laboració d'uns tals Francesc Ferrer, Pere Jordà, Galveran Cirera i a l'esclava d'en Genís Ferrer com a presumptes culpables de l'incendi. I, d'altra banda, ens mostra els mecanismes de recerca per part dels dirigents de la ciutat mitjançant la compra d'una esclava anomenada Caterina, mare de Margarita i Joana, la qual fou portada a la ciutat de València, segurament, per conèixer a través del seu testimoni més informació sobre l'esdeveniment de l'incendi per poder identificar algun altre còmplice o possible culpable.

12 AMV, *Claveria Comuna*, O-24, fols. 268r-269v.

13 AMV, *Claveria Comuna*, O-24, fols. 267v-268r. Vegeu la despesa sencera al document 5 annexat.

14 AMV, *Claveria Comuna*, O-24, fols. 274v-275v. Vegeu la despesa íntegra al document 6 annexat.

En el mes de juny del mateix any trobem noves despeses que ens donen més informació sobre aquest cas. En la primera d'elles, datada el 7 de juny, li fan arribar a Joan Mercader, porter del rei, 11 lliures «per obs de convertir aquells en certs afers necessaris a la dita ciutat tocants lo fet del foch del mercat».¹⁵ El 21 de juny de l'any següent foren pagats amb 3 lliures Joan de Malla i el porter Bertomeu de les Coves entre altres motius «per tenir en custòdia a guarda Johan de Xàtiva, qui fon jorns en Oriola e portat a la present ciutat inculpat del foch que fon mes en lo mercat».¹⁶ I per últim, el 31 de maig de 1449, fou pagat el verguer Domingo Valero amb 5 lliures «per governar e tenir una sclava que fon d'en Jenís Ferrer que comprà la dita ciutat per sentir vestigi del foch que fon mes lo dit mercat».¹⁷

La informació d'aquestes despeses ens permeten lligar nous aspectes relacionats amb la trama de l'incendi. Fou l'esclava Caterina, la qual apareix comprada per la ciutat de València en l'11 de maig de 1448 la mateixa esclava propietat d'en Genís Ferrer que apareix custodiada el 7 de juny de 1449? Fou possible capturar al dit Joan de Xàtiva gràcies al seu testimoni o confessió? La manca d'informació detallada sobre aquestes esclaves només ens permeten teoritzar possibles connexions d'aquest episodi sense esclarir de manera certa aquell succés. Tot i això, el que volem destacar és que a partir d'aquestes despeses s'han pogut conèixer nous sospitosos, els anomenats Francesc Ferrer, Pere Jordà i Galveran Cirera, els quals tot apunta que possiblement estigueren també involucrats en l'incendi o que, fins i tot, pogueren haver estat els possibles braços executors d'aquell a instància d'en Genís Ferrer. Per altra banda, aquests costos municipals posaven de manifest la ferma actitud dels administradors de la ciutat de València a l'hora de voler resoldre un crim, arribant fins a diferents parts del regne per tal de trobar un o nombrosos culpables per satisfer aquesta necessitat de mancança de justícia. A la ciutat medieval els delictes esdevenien assumptes que afecten l'orde urbà i que, per tant, perjudicaven a tothom, per aquesta raó les ciutats medievals justificaven que el pes de la llei havia de caure sobre els individus que participaren en el delicte, ja fora de manera activa o passiva, per tal de purificar-se i de tornar a equilibrar l'orde que havia estat alterat (Narbona 1987: 148-153).

5. L'executor dels càstigs, *Francesch de Calatayud, morrodevaques*.

Esbossar la biografia d'una persona que va viure a l'Edat Medieval resulta una tasca complexa. El major nombre de referències que ens donen notícies sobre aspectes biogràfics de la vida de les persones procedeixen principalment de la gent que es trobava entre les classes socials més altes, com poden ser la vida dels reis i les reines a partir de cròniques, o les d'escriptors i escriptores de renom que han passat a la història per les seues obres literàries o religioses. En canvi, conèixer la vida de les persones pertanyents a les classes socials inferiors resulta més difícil, ja que la

15 AMV, *Claveria Comuna*, O-25, fols. 164r-164v. Vegeu la despesa íntegra al document 7 annexat.

16 AMV, *Claveria Comuna*, O-25, fol. 250r. Vegeu la despesa íntegra al document 8 annexat.

17 *Íbidem*. Vegeu el document 9 annexat per consultar la despesa íntegra.

informació sobre la seua vida privada és escassa o pràcticament nul·la, només podem apropar-nos a elles a partir de les fonts documentals on es poden trobar certs aspectes del seu estil de vida, la seua trajectòria laboral, entre altres.

El personatge que nosaltres mostrem ací no és altre que l'anomenat *morrodevaques* o botxí de la ciutat de València. La funció que complia aquest treballador vinculat amb el sistema judicial era la d'executar els càstigs corporals a aquelles persones que foren sentenciades per la justícia urbana (Graullera 1978). Aquests càstigs es produïen durant l'Edat Mitjana a les places públiques, mercats, carrers i zones més concorregudes de la ciutat. El motiu de fer-ho a l'aire lliure era clar, el que es buscava mitjançant aquest espectacle era atemorir a la resta dels espectadors perquè aquests veieren amb els seus propis ulls de quina manera podien els seus dies si cometien crims o delictes similars. Aquesta, l'execució pública, es va convertir així en una mesura de xoc davant de tots aquells que portaven una mala vida i que lesionaven l'ordre de la societat.

Pel que fa al seu salari, el botxí de la ciutat de València, com a oficial estrictament municipal, rebia un sou anual per part de la Claveria Comuna de València. Des de finals del segle XV fins al segle XVII el seu salari era de vint-i-cinc lliures i, a banda, rebia unes compensacions econòmiques supletòries en funció dels seus servicis que des de finals del segle XIV s'estipularen de manera detallada pels encàrrecs prestats, els quals romangueren des d'aquell moment immutables durant tota l'època foral (Pérez 1991: 324-325).

Del nostre protagonista, Francesc de Calatayud, no coneixem gaire aspectes de la seua vida personal, no sabem la seua edat, si estava casat o si tenia més familiars a la ciutat, només coneixem alguns aspectes de la seua trajectòria laboral. Gràcies a un llibre de cèdules sabem que va ostentar el càrrec de saig i botxí alhora des de l'any 1422.¹⁸ A partir de l'any 1425 a les despeses dels llibres de comptes del Justícia Criminal només apareix mencionat com a botxí sense tornar a trobar cap altra al·lusió al càrrec de saig. D'aquesta manera només podem suposar que durant aquest trienni, entre 1422 i 1424, va sostenir igualment ambdós càrrecs al mateix temps. El que sí que sabem és que des de 1425 va ostentar el càrrec de botxí de manera ininterrompuda fins al 1456. No coneixem de manera exacta en quin moment exacte va deixar el càrrec o per quins motius, però si ens podem fer idea. A la secció de despeses dels registres de comptes del Justícia Criminal de l'any 1456 apareix substituïnt a Francesc de Calatayud en el càrrec de botxí un tal Joan Fuentes, possiblement després de la seua mort.

Durant el temps que Francesc de Calatayud va sostenir l'ofici de botxí realitzà un número total superior als cent trenta servicis en forma de càstigs corporals que es classifiquen de la següent manera:

18 ARV, *Justícia Criminal, Cèdules*, vol. 19, mà tercera, f. s/n.

Taula 1. Tipus i nombre de càstigs aplicats per Francesc de Calatayud.¹⁹

Càstigs	Número
Assotats	41
Penjats	38
Turmentats	27
Cremats	23
Arrossegaments	2
Llevar orelles	1
Estenallament	1

Com podem observar el càstig que trobem més freqüentment és el dels assots, seguit dels penjaments, l'aplicació de turments i la crema. Després, en ocasions més puntuals en trobem d'altres com els arrossegaments, l'amputació d'orelles i l'estenallament. L'aplicació d'aquestes punicions no esdevenien una amalgama de l'occident medieval, al contrari, s'emmarcaven dins del marc punitiu habitual durant aquest període.

Altres aspectes referents al seu treball els hem pogut conèixer a través dels comptes de Claveria Comuna de la ciutat de València, mitjançant els quals s'ha pogut constatar que des del 31 de maig de 1438 el *morrodevaques* va estar rebent alterna unes compensacions econòmiques per part de la ciutat, possiblement donada la seua baixa retribució salarial la qual havia de ser suplementada per unes ajudes municipals. Als llibres de comptes aquestes ajudes econòmiques s'argumenten dient que se li entregaven «per reverència de nostre Senyor Déu per sustentació de sa vida no pas que la dita ciutat hi sia tenguda, ans vol que d'aquí avant no sia tret a conseqüència segons en lo dit consell és larch contengut».²⁰ Amb aquesta fórmula el consell de la ciutat estigué compensant econòmicament cada pocs anys al dit Francesc de Calatayud lliurant-li entre cinc i onze lliures, en concret en 1437, 1439, 1441, 1443, 1447, 1451 i 1454.

Taula 2. Ajudes econòmiques del Consell de la ciutat al *morrodevaques*.²¹

Data	Compensació
31 de maig de 1437	5 lliures 10 sous.
3 de juny de 1438	11 lliures.
11 de maig 1448	11 lliures.
12 de juny de 1451	11 lliures
8 de juny de 1454	11 lliures.

¹⁹ La comptabilització d'aquests càstigs s'ha dut a terme a partir de la consulta de les seccions de les *dates* o despeses dels llibres de comptes del Justícia Criminal, en la secció Mestre Racional de l'Arxiu del Regne de València. En concret s'ha consultat des de l'expedient 6021 fins al 6082.

²⁰ AMV, Claveria Comuna, O-17, fol. 205v.

²¹ La informació d'aquesta taula prové de: 1) AMV, *Claveria Comuna*, O-17, fol. 205v.; 2) AMV, *Claveria Comuna*, O-17, 205v. 3) AMV, *Claveria Comuna*, O-24, fols. 252r-252v. 4) AMV, *Claveria Comuna*, O-26, fols. 142r-142v. 5) AMV, *Claveria Comuna*, O-29, fol. 144r.

A més d'ajudes econòmiques per a la manutenció de la seua vida tenim constància que ell mateix s'encarregava de dur a terme els càstigs en altres zones externes a la ciutat de València, encara que no sabem si aquesta era una pràctica comuna o només un fenomen extraordinari. Si be és cert, a la secció de les despeses dels llibres de comptes del Justícia Criminal els pagaments que fan referència als servicis realitzats pel botxí foren tots exclusivament pertinents a la ciutat de València. Encara que, als llibres de la Claveria Comuna hem detectat un pagament al *morrodevaques* per realitzar els seus servicis fora de la ciutat, segons s'especifica al document, «per lur salari e treballs del viatge per aquell fet ab alguns dels honorables jurats a Benaguazir, hon ha turmentat dos delats presos allí. E per penjar a la pobla de Benaguazir hun home delat e criminós apellat Roderó». ²² El més probable és que aquest servici s'haja realitzat perquè els incriminats segurament vivien a la pobla de Benaguasil i per això els càstigs i els penjaments es realitzaren dins la baronia. És possible que aquesta tasca encomanada al botxí fora extraordinari, ja que tots els nuclis urbans importants tenien preferència perquè fos allí on es dugueren a terme els càstigs públics, ja que el motiu que empentava a la ciutat en voler acaparar la jurisdicció règia de la pena de mort era punir al domini senyorial al mateix temps (Sabaté 2007: 54).

6. Conclusions

Arran aquestes aportacions documentals procedents de diferents seccions de fons d'arxiu s'han pogut esbossar diferents situacions que ens informen d'alguns aspectes de la justícia urbana a la ciutat de València. Els moments de tensió social i política que es vivien a l'interior de la capital del regne a inicis de la centúria fomentava entre els dirigents de la ciutat una major insistència a l'hora de voler dur a terme l'aplicació de penes més contundents. De fet, des de la segona meitat del segle XIV es buscava mitjançant la invocació de la pena de mort l'apaivagament de les tensions urbanes, destacant, entre altres motius, la voluntat de frenar l'escalada de les guerres de bàndols (Sabaté 2007: 137).

D'altra banda, a partir dels registres conservats a la secció de despeses vàries de la Claveria Comuna s'han pogut conèixer algunes de les preocupacions en matèria judicial dels administradors del Consell que donaven informació i feien referència a les costos que la ciutat expedia per fomentar la persecució o la coneixença de notícies sobre algunes persones buscades per la justícia. La jurisdicció judicial de la ciutat de València s'estenia per cada ciutat o vila de reialenc en el qual tenia el seu propi Justícia que exercia la seua jurisdicció dins el terme d'aquella (Narbona 1987: 32). Però, a partir de l'estudi d'aquests costos municipals hem conegut altres dimensions geogràfiques a la que la justícia arribava, no cenyint-se únicament al rerepaís més immediat, sinó que sovint s'estenia més enllà de la seua demarcació de governació per a dur a terme investigacions que a ultrapassaven les fronteres del regne si el cas ho requeria.

Aquesta preponderància de la capital del regne com a escenari on havien de realitzar-se aquests càstigs tenia les seues raons i justificacions. L'interès per les autoritats municipals en exercir les sentències judicials i els càstigs en la mateixa capital eren un instruments que servien per garantir l'ordre i la

²² *Ídem*, fols. 131v-132r.

pau social. A més, d'aquesta manera, s'exercia una vertadera capitalitat social, econòmica i política sobre la població i sobre tota la seua regió d'influència que tenia la ciutat de València (Sabaté 2007: 43).

Per últim, l'esbós d'un treballador vinculat al sistema judicial com era el botxí ens ha permès conèixer alguns aspectes de la seua vida mentre va ostentar l'ofici. A partir de les despeses de la Claveria Comuna s'ha constatat el baix nivell de vida que vivien els membres d'aquest ofici. Com s'ha vist, l'administració municipal va haver d'expedir diverses subvencions econòmiques a aquest treballador durant diferents anys per a la seua manutenció. No era d'estranyar que l'administració municipal hagués de fer-se càrrec en part d'aquest ofici, ja que apart del seu salari anual el *morrodevaques* cobrava un suplement econòmic que variava en funció dels seu número de servicis. Però, durant la Baixa Edat Mitjana el nombre de càstigs corporals eren molt inferiors en comparació amb les multes pecuniàries (Muchemblad 2010: 110), a diferència del que ocorrerà als segles posteriors, moment en què es multiplicaran els càstigs corporals. D'aquesta manera, vist el seu baix el baix nivell d'acció laboral que aquest ofici tenia en el seu dia a dia les ajudes econòmiques supletòries quedaven justificades.

Annex documental: edició de les notícies i despeses

1

Lletra enviada al rei Martí el 25 de febrer de 1401, AMV, *Lletres Missives* g³ – 9, fol. 91v.

A la molt alta maiestat de nostre senyor lo rey.

Molt alt e molt poderós príncep e senyor.

Ab no poch desplaer significam a la vostra molt gran senyoria, com de poch temps ençà són freqüentats en aquesta ciutat molts furts e latrocinis insòlits. E jatsia ab sobirana vigilància e cura s'i treball en haver tals malfeytors, però per ço per algunes notables persones caborals de les bandositats les quals a present són en la ciutat, són per ocasió de lurs bandos receptades tals persones, les quals bonament no s poden haver. E per ço, los delictes e malefics són molt freqüentats e les punicions són poques, de què les clamors de les gents, sabents los malefics, molts se crexen, donants grans càrrechs a vostres oficials. On senyor, ab no poch treball no ha molts dies fon pres ací, en aquesta vostra ciutat, un home molt de mala fama apellat Martí Garcia, àlies correger, e qui ha remissió de mort perpetrada en un capellà de bona fama, e fon inculpat de furts de cuyros de bou per aquell feyts novellament. E proceït contra aquell, confessà lo dit furt e inculpà altre són companyó, e com contra aquell, per saber la veritat, se volgués més avant proceïr, e aquell començàs a descobrir alguns mals, segons sentíem, fon presentada una letra de vós, molt poderós senyor, signada de mà de vostre vicari, per la qual vós, senyor, vos reservàvets, tro fóssets ací, lo procés del dit ladre, de què no contrastant, cregam la dita letra no proceïr per reverència de vós, senyor, sens derogació de furs e privilegis. De feyt, fon cessat en lo dit procés e creents que si a vós, molt poderós senyor, fossen donats entendre los grans latrocinis, furts e mals qui són més ara que en temps passats freqüentats en la dita ciutat, e sabéssets que l dit home fos ja remès de crim de mort e fos tal com fama pública lo preÿca, sens tot dupte tal letra no fora manada de sobreseure, sperant vostra venguda. Com vós, senyor, qui sots font emanant de justícia e cap d'aquella e per la qual regnats, no manariets sobreseure en aquella, maiorment lla on se esperava descobrir altres malfeytors e manifestar altres furts e roberies amagades, ans som certs que vós, senyor, sens tot dubte hàgrets manat que en tals e semblants feyts fos proceït breument a punició e càstich dels delinqüents e a exemple e terror dels altres. Perquè, molt just senyor, homílment suplicam vostra molt gran senyoria que deny revocar la dita letra e manar a vostre vicari que tals o semblants letres embargants o dilatants la justícia no vulla espatxar, e no atorgue a prechs de grans mestres com huy per aquestes bandositats les males persones són molt abraçades e defeses. E en açò, senyor, farets justícia e nosaltres ho tendrem a singular gràcia e mercè. Nostre Senyor Déu conserve la vostra gran maiestat en longa vida e incolumitat d'aquella ab victòria de sos enemichs. Escrit a XXV de febrer.

Senyor, vostres humils vassalls etc, los jurats etc.

Despesa de la Claveria comuna del 2 de setembre de 1429, AMV, *Claveria Comuna*, O-12, fols. 115v-116v.

Ítem, paguí an Johan Ferrandiç, pastor, vehí de la ciutat d'Albarrazí, vint florins d'or valents e .III. sous, .VI. diners valents, onze lliures, tres sous, sis diners, los quals lo honorable consell celebrat en la sala de la dita ciutat lo present dia, precedent suplicació verbal a aquell per lo dit pastor, donats e pagats per la rahó següent: és saber, que com lo dit en Johan Ferrandiç ab altres en companyhia de aquell, en lo mes d'agost prop passat, partís-se'n d'aquesta ciutat, a la qual lo dit en Johan havia portats alguns bestiar de moltons per provisió de aquella. Retornant-se'n a la dita ciutat d'Albarrazí, per lo camí real qui va a Murvedre ab la moneda que ab si se'n portava, del preu dels dits moltons, per cor e intenció de portar més bestiar a aquesta ciutat, certs hòmens malfeytors, postposada la (*fol. 116r*) temor de Déu e de justícia temporal, isqueren a l'encontre a aquells en lo dit camí real, ço és, prop lo camí de la barraca del frare, e irruints contra a aquells ab armes, prengueren e robaren al dit pastor la dita quantitat de moneda, la qual ab si se'n portava en una bossa la qual li tayllaren, e ultra açò, se'n portaren presos lo dit pastor e .I. macip de aquell, apartants-los del dit camí, per intenció de dampnificar aquells en lurs persones. E per voluntat de nostre Senyor Déu, dexelada e descuberta la cosa e aquella venguda a orella del Justícia e hòmens de Maçamagrell, lo dit justícia, ab los hòmens del dit loch, virtuosament e valerosa cobraren a lurs mans los dessús dits pastor e macip d'aquell e donaren manera que ls dessús dits malfeytors foren retenguts en lo loch de Bétera, hon se reculliren, e aquí foren preses per lo honorable governador d'aquesta ciutat e regne, qui ls hac a ses mans ensemps ab la dita moneda presa els menà presos a aquesta ciutat hon són detenguts de present, axí en les cases de la sala com en la presó comuna de la dita ciutat. E com lo dessús dit en Johan Ferrandiç, pastor, per guardó <per guardó> e retribució de tant benefici a ell e als qui ab aquell eren ministrat e fet per lo dit justícia e hòmens del dit loch de Maçamagrell, hagués donat graciosament a aquells deu florins e mig per lurs destorbs e treballs del (*fol. 116v*) dit fet. E en après, en lo recobrament que féu de la dita sua moneda, que per los dits malfeytors li fon tolta e levada en lo dit camí real, mancàs e fallís la restant quantitat a compliment dels dits XX florins, III sous, VI diners, e d'açò fos feta paraula per lo dit pastor en lo dit consell. Lo dit honorable consell, considerada la legea del cas dessús dit, e havent esguard que aquells qui porten vitualles a la dita ciutat són guiats e assegurats e deuen ésser ben tractats e favorits per la honor de la dita ciutat e del benefici e afeament de aquella, a fi que cascuns volents venir a la dita ciutat hi puxen sens dubitació alguna ab lurs robes e mercaderies venir e tornar-se'n salvamet en lurs parts, e que no aparia rahonable al dit honorable consell que per fer benefici a la dita ciutat lo dit pastor reporte dan, ha provehit e ordenat que al dessús dit pastor, per mi, sia pagada la quantitat de vint florins e tres sous, sis diners damunt dita. És ver, emperò, que la dita ciutat, seguint la forma e ordinació del dit honorable consell, ha hauda çessió del dit pastor e dels drets que li pertanyhien per raó de la dessús dita quantitat contra los dessús dits malfeytors e delats del damunt dit crim e bens de aquells, a fi que ab la dita cessió la dita ciutat haja e cobre de aquells la dita quantitat, segons se mostra de la dita cessió per carta d'aquèn reebuda per l'onrat e discret n'Anthoni Pasqual, notari, lo present dia. E haví albarà de II de setembre any M CCCC XXVIII.

3

Despesa de la Claveria Comuna del 23 de març de 1428, AMV, *Claveria Comuna*, O-10, fols. 168r-168v.

Ítem, paguí an Martí Cossari e en Ginís Martí, escuders, habitants en la dita ciutat de València, trenta set lliures reals, les quals per pacte special entre los honorables jurats e lo dit en Martí de paraule fet, concordat, e finat aquell deu haver per si e lo dit en Ginís e Martí per la rahó següent: és saber, XXII lliures per salari e treballs d'aquells d'un viatge al qual foren trameses vers les parts de Tortosa e en lo principat de Cathalunya, per haver en tot cas a mans lurs, e après en dar loch, enginy e manera en fer venir a aquesta ciutat e en mans d'aquella dues dones qui s deya ésser inculpades e participants de I leig, horrible e abovinable crim e de gran offensa a la maiestat divinal del engüent d'un (*fol. 168v*) demoni endiablant apellat lo boch de Biterna, lo qual engüent se deya que les dites dones sabien fer. Per saber e sentir la veritat del dit crim ne si les dites dones hi eren axí culpables e malmirents en aquell, segons per corts delats presoners se afermava per ço que se n fes aquella punició e càstich que s pertanyhia. Les quals dones foren per los sobredits atrobades en Ulledecona e en après fetes venir en aquesta ciutat, hon de les dites coses feta gran indagació e examen, és estat atrobat aquelles en lo dit crim no haver culpa y de què les han manades delliurar. E als presoners, los quals eren dos tacanys, reeberen de bons açots dins la cort criminal, per ço que ls membràs de no jactar-se de tal maldat de inculpar o encarregar-ne d'aquí avant a algú. E XV lliures per despeses per aquells fetes en provisió de menjar, beure e altres coses d'ells e de les dites dones en lo dit viatge tro fins que foren en la dita ciutat. E haví albarà dels dits honorables jurats fet a XXIII de març de l'any MCCCC XXVIII.

4

Despesa de la Claveria Comuna de l'11 de maig de 1428, AMV, *Claveria Comuna*, O-10, fols. 178v-179r.

Ítem, paguí a l'honorat e discret en Pere Vicent, notari, scrivà de la cort criminal de la ciutat de València, trenta florins d'or, valents XVI lliures, X sous reals, a ell deguts per scriptures e treballs d'aquell dels processos fets e actitats en la dita cort devant lo justícia criminal de la dita ciutat contra les persones d'en Johan Galiana, lo qual per execució (*fol. 179r*) de l'honorable consell de la dita ciutat és estat sentenciat a mort corporal per suspendi, contra Gua, moro, e contra certs hòmens, los quals eren inculpats que ab certs engüents fahien de grans maleficcis tocants lo fet d'un diable endemoniat apellat lo boch de Biterna, e contra altres persones, segons en los dits processos, los quals són estats vists e regoneguts per l'onrat e discret en Johan Maroma, notari, subsíndich de la dita ciutat, al qual ne fon dat càrrech de regonéixer aquells. És larch contengut les despeses dels quals processos, ço és dels dits en Galiana e de aquells del dit boch de Biterna. Lo honorable consell, celebrat en la sala de la dita ciutat a XXVIII, ha provehit e ordenat ésser pagades de la pecúnia comuna de la dita ciutat. E haví albarà dels dits honorables jurats fet a XI de maig de l'any M CCCC XXVIII.

5

Despesa de la Claveria Comuna de l'11 de maig de 1448, AMV, *Claveria Comuna*, O-24, fols. 267v-268r.

Ítem, pos en compte de la mia data tres mília cinch-cents deènou sòlids, dos diners reals de València, los quals, precedent ordinació de l'honorable consell celebrat en la sala de la dita ciutat a XVI de març de l'any M CCCC XXXXVIII, són stats despeses en la forma deiús escrita, per cercar e investigar qui a havia mes lo foch en lo mercat de la ciutat. És saber axí, en provisió de menjar e beure d'en Francesch Ferrer, d'en Pere Jordà e d'en Galceran Cirera, qui eren preses en l'archiu veill e en les torres de la sala ab una sclava d'en Genís Ferrer, los quals eren denun(*fol.268r*)ciats per rahó del dit foch com en lloguers de porters qui guardaven les persones de aquelles. E en altra manera, per la dita rahó, de les quals despeses és stat donat compte de menut a l'honorable racional de la dita ciutat, lo qual sumat e verificat, roman conservat en l'archiu del seu ofici. E axí, som stats per aquell certificats ab son albarà dreçat a l'escrivà de la sala. Lo present albarà de necessitat per orde de la present vostra claveria s'és haüd spatxar en lo kalendari deiús scrit, en lo qual han pres fi nostra juraderia e vostra claveria. E haví albara dels dits honorables jurats fet a XI de maig any M CCCC XXXX VIII.

6

Despeses de la Claveria Comuna de l'11 de maig de 1448, AMV, *Claveria Comuna*, O-24, fols. 274v-275v.

Ítem, paguí o metí en compte de la mia data tres-cents sexanta set lliures, deèssset sòlids, deu diners reals de València, a les quals munten les despeses que són stades fetes per causa de investigar, cercar e saber qui havia mes foch en lo mercat de València en l'any M CCCC XXXXVII, per ço que fossen punits e castigats los que fet ho havien, com la cosa fos molt abominable e estranya, de que era necessari, si posible era, encercar ab sobres de treball e despeses, saber la veritat, punir e castigar los malfaytors, segons lo cas requeria, com axí fos provehit per consell celebrat en la dita ciutat a XVI de març de l'any M CCCC XXXXVIII. És saber que són stades pagades an Johan Gonçalvez, alcayt del castell de Villena, per lo preu de tres esclaves, mare ab dues filles apellades, la mare, Caterina, e les filles, Margarita e Johaneta, doentes cinquanta dobles en or, les quals li foren liurades per mi d'en Andreu Barbenc, notari, e costaren a XVIII sòlids, hun diner mealla, que valen doentes vint-sis lliures, onze sòlids, tres diners. Ítem, que foren pagades al qui fon lo tractador e avenidor entre lo dit (*fol. 275r*) Johan Golçalvez e lo dit n'Andreu Barbenc, per part de la dita ciutat, axí en diners comptants a ell mateix com en altra manera despeses per aquell, CX lliures, X sòlids, VI diners. Ítem, a hun tragner qui portà la sclava apellada Caterina a València, XVIII sòlids, VI diners. Ítem, an Roiz, alguatzir del governador, que anà ab lo dit en Barbenc per XX dies començats a XXVII de jener any M CCCC XXXXVIII e finits a XVI de febrer del dit any, a set sòlids lo dia, set lliures. Ítem, a n'Alfonso Redondo, porter, per salari de altres XX dies a cinch sòlids lo dia, cinch lliures. E al dit n'Andreu Barbenc, notari, per salari de altres XX dies a XVI sòlids, VI diners lo dia, en los quals stech treballant per los dits fets XVI lliures, X sòlids, e per scriure e metre en vol lo dit compte, tres sòlids. Les quals quantitats acumulades munten a les dites XXX LX VII lliures, XVII sòlids, X diners. Segons que de totes les dites coses és stat donat compte de menut a l'honorable racional de la ciutat, lo qual sumat e verificat roman conservat en l'archiu del seu ofici. E

axí n som stats per aquell certificats ab son albarà dreçat al (*fol. 275v*) scrivà de la sala lo present albarà de necessitat, per orde de la present vostra claveria ses haüd spatxar en lo kalendari deíus scrit, en lo qual han pres fi nostra juraderia e vostra claveria. E haví albarà dels dits honorables jurats fet a XI de maig any M CCCC XXXX huyt.

7

Despeses de la Claveria Comuna del 7 de juny de 1448, AMV, *Claveria Comuna*, O-25, fols. 164r-164v.

Ítem, paguí an Johan Mercader, porter del senyor rey, ciutadan de la dita ciutat, vint florins valents, onze lliures reials de València. Los quals li havem provehit liurar en virtut de l'honorable consell celebrat en la sala de la dita ciutat, a XVI de març proppassat, per obs de convertir aquells en certs afers necessaris a la dita ciutat, tocants lo fet del foch del mercat, segons que de la provisió del consell del pagament de la dita quantitat consta en actes de consells lo present e deíus scrit dia on és clar (*fol. 164v*) veure. E haví albarà dels dits honorables jurats fet a set de juny de l'any de la nativitat de nostre Senyor M CCCC XXXX huyt.

8

Despeses de la Claveria Comuna del 21 de juny de 1449, AMV, *Claveria Comuna*, O-25, fol. 250r

Ítem, paguí an Johan de Malla e an Berthomeu de les Coves, porter, tres sous per salari e treballs de set dies e mig a rahó de quatre sous per dia per tenir en custòdia e guarda Johan de Xàtiva, qui fon pres en Oriola e portat a la present ciutat, inculpat del foch que fon mes en lo mercat. E haví albarà dels dits honorables jurats sots l'amprempta scrit a XXII de juny de l'any M CCCC XXXXVIII (*sic*).

9

Despeses de la Claveria Comuna del 30 de maig de 1449, AMV, *Claveria Comuna*, O-25, fol. 250r.

Ítem, paguí an Domingo Valero, verguer, cinch sous per governar e tenir una sclava que fon d'en Jenís Ferrer que comprà la dita ciutat per tenir vestigi del foch que fon mes lo dit mercat. E haví albarà dels dits honorables jurats sots l'amprempta de la dita sala scrit a XXX de maig de l'any M CCCC XXXXVIII (*sic*).

Alberto Barber Blasco. *Per causa de certs crims per aquells perpetrats e comeses*. Notícies, sancions i càstigs dels perseguits per la justícia valenciana al segle XV

Bibliografia

- Córdoba de la Llave, R. (2004) «Marginación social y criminalización de las conductas», *El mundo social de Isabel la Católica: la sociedad castellana a finales del siglo XV*, Madrid, Dykinson, pp. 293-322.
- Fajardo, J. & Faus, M. (2019) «La València quatrecentista a través dels ulls d'un notari: les notícies de Jaume Vinader», *Scripta*, 13, pp. 1-21.
- García Marsilla, J. V. & Ferragud, C. (2016) «The great fire of Valencia (1447)», *Urban history*, 43, pp. 500-516.
- Graullera, V. (2006) «El fin del burdel de Valencia (s. XIII al s. XVIII)», *Mujer, marginación y violencia. Entre la edad media y los tiempos modernos*, Còrdova, Universidad de Córdoba, pp. 357-376.
- Knusten G. W. (2018) *Los procesos de superstición en la inquisición en Barcelona y Valencia, 1478-1700: siervos de Satanás o maestros de demonios*, València, Calambur.
- Muchembled, R. (2010) *Una historia de la violencia. Del final de la Edad Media a la actualidad*, Barcelona-Buenos Aires-México, Paidós.
- Narbona Vizcaíno, R. (1987) *Malhechores, violencia y justicia ciudadana en Valencia bajomedieval (1360-1399)*, València, Ajuntament de València.
- . (1995) *Valencia, municipio medieval. Poder político y luchas ciudadanas. (1239-1418)*, València, Ajuntament de València.
- . (1998) «Tras los rastros de la cultura popular. Hechicería, supersticiones y curanderismo en Valencia medieval», *Edad media: Revista de historia*, 1, pp. 91-110.
- . (2005) «Las fuentes valencianas para la historia de la criminalidad» en Flocel Sabaté (dir.) *L'espai del mal*, Llída, Pagès editors, pp. 350-372.
- Pérez García, P. (1990) *La comparsa de los malhechores*, València, Diputació de València.
- . (1991) *El Justicia Criminal de Valencia (1479-1707): una magistratura urbana valenciana ante la consolidación del Absolutismo*, València, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.
- Rubio Vela, A. (2002) «Valencia y los aragoneses en la Baja Edad Media: la ruta del trigo», *Caplletra*, 32, pp. 95-110.
- Sabaté i Curull, F. (2007) «La pena de muerte en la Cataluña bajomedieval», *Clío & Crimen: Revista del Centro de Historia del Crimen de Durango*, 4, pp. 117-276.
- Segura Urra, F. (2003) «Raíces historiográficas y actualidad de la historia de la justicia y el crimen en la Baja Edad Media», *Anuario de historia del derecho español*, 73, pp. 577-678.